

– умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

– умисне вбивство з метою приховування іншого злочину тощо.

Умисні вбивства військовослужбовців, виходячи, з демографічних і соціальних особливостей проживання особи злочинця здійснюються:

– міські жителі;

– жителі сільських регіонів;

– іноземці;

– робочі;

– службовці;

– учні;

– непрацюючі, які проводять паразитичний спосіб життя;

– пенсіонери.

Викладені обставини дають змогу в подальшому як використовувати раніше розроблені особливості класифікації умисних вбивств військовослужбовців, так і додатково розробити інші критерії побудови раніше не визначених криміналістичних елементів.

Література:

1. Курс советской криминологии: Предмет, Методология, Преступность и ее причины. Преступник. М. : Юрид. лит., 1985. С. 293–304.

2. Саїнчин О. С. Кримінально-правова характеристика та основи розслідування умисних вбивств. Херсон – Одеса : Гельветика, 2018. 928 с.

3. Тищенко В. В. Корыстно-насильственные преступления: криминологический анализ. – Одесса. Юр.лит-ра., 2002. С. 11.

ІНІЦІУВАННЯ УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ ЯК КРОК ДО ПРАВОВОГО КОМПРОМІСУ

Сіроткіна М. В.

кандидат юридичних наук,

здобувач кафедри кримінального процесу та криміналістики

Інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Ефективним шляхом вирішення правового конфлікту при вчиненні кримінального правопорушення стала можливість досягнути компро-

місу між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) шляхом укладення угоди про примирення між ними. Законодавче закріплення та практична реалізація угоди про примирення у кримінальному процесуальному праві України є втіленням ідеї відновного або реституційного правосуддя. Результатом здійснення відновного правосуддя може стати укладення добровільної угоди про примирення, в якій задовольняються інтереси як потерпілої сторони, так і особи, що підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення.

Згідно з вимогами кримінального процесуального закону угода про примирення може бути укладена лише із переліченими у п. 1 ч. 1 ст. 469 КПК України особами – потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Інші особи – їх захисники, представники, законні представники – як вбачається зі змісту цієї норми, сторонами угоди бути не можуть. В той же час у деяких випадках мають місце певні особливості.

Так, потерпілим у кримінальному провадженні згідно зі ст. 55 КПК може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [1].

Щодо особливостей ініціювання та укладення угоди про примирення юридичної особи-потерпілої від кримінального правопорушення та підозрюваного чи обвинуваченого свої роз'яснення надав ВССУ у постанові № 13 від 11.12.2015 року. Зокрема, угода про примирення може бути укладена з юридичною особою (потерпілим), незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, за умови заподіяння останній кримінальним правопорушенням майнової шкоди. Представляє інтереси останньої у разі заподіяння кримінальним правопорушенням такої шкоди, в тому числі під час укладення угоди, представник юридичної особи (керівник юридичної особи, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за дорученням керівника юридичної особи за довіреністю на представництво, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні, згідно з укладеною з нею угодою на представництво). До матеріалів кримінального провадження мають додаватися копії завірених належним чином документів, що підтверджують правомочність конкретної особи представляти інтереси першої, а в угоді, так само як і в судовому рішенні за результатами її розгляду, у вступній/резольютивній частині при посиланні на представника слід зазначати вид цих документів.

Угода про примирення також може укладатися, якщо її сторонами чи стороною є неповнолітні. У такому випадку угода укладається за участю законних представників і захисників неповнолітніх. При цьому якщо неповнолітній досяг шістнадцятирічного віку, він має право

укладати угоду про примирення самостійно, але за наявності згоди його законного представника. Якщо ж неповнолітній не досяг шістнадцяти років, угоду про примирення за його згодою укладає законний представник неповнолітнього. Про надання згоди неповнолітнім, його законним представником у наведених вище випадках обов'язково має бути зазначено в угоді про примирення та засвідчено їх підписом. Укладення угоди про примирення у випадку, якщо неповнолітній заперечує проти такої угоди, не допускається. Такий підхід слід використовувати і тоді, коли укладається угода про визнання винуватості з неповнолітнім підозрюваним/обвинуваченим [2]. Судова практика це положення розуміє як таке, що угода про примирення може бути укладена лише з неповнолітнім особисто. Згідно з ч. 4 ст. 58 КПК представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, за винятком процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представникові. Зважаючи на викладене, неправильно є практика укладення угод і, відповідно, їх затвердження з неналежними особами, зокрема з представником неповнолітнього потерпілого (наприклад, вирок Кременського районного суду Луганської області від 6 лютого 2013 р. у справі № 414/169/13-к) [3]. Однак, на нашу думку, у наведених випадках такі тлумачення вищезазначеної норми закону мають певні неточності, а саме: неповнолітній у віці 16 років все ж таки не укладає угоду самостійно, а здійснює це *de facto* його законний представник. Вочевидь «згоду» потерпілого слід розуміти як факт того, що він угоду укладає самостійно *de jure*.

Окрім того, ініціаторами укладення угоди про примирення не можуть бути не лише представники потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого, а й адвокати, прокурори, слідчі чи інші особи. Як роз'яснив Верховний Суд України у постанові № 5-27кд16 від 31 березня 2016 року прокурор зобов'язаний здійснювати нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (стаття 36 КПК), що покладає на нього відповідальність за додержання закону як під час досудового розслідування, так і за кінцеве законне рішення у кримінальному провадженні. Це, в свою чергу, повинно сприяти активній правовій позиції прокурора при укладенні відповідних угод у кримінальному провадженні. Але варто зазначити, що ступінь активності прокурора у процесі укладення відповідних угод залежить безпосередньо від виду угоди, яка укладається у кримінальному провадженні. Так, ініціювання та укладення угоди про примирення невідконтрольне прокурору, на відміну від угоди про визнання винуватості [4].

Також варто зауважити, що згідно ст. 52 КПК України участь адвоката при ініціюванні укладення угоди про примирення не є обов'язковою, як і подальша його участь у процесі на відміну від ініціювання угоди про визнання винуватості (п. 9 ч. 2 ст. 55 КПК України). Таким чином, він також не може виступати ініціатором укладення такої угоди.

Аналізуючи вищезазначене, варто констатувати, що в даному випадку, якщо потерпілий, підозрюваний чи обвинувачений не досягли 16-річного віку, за їх добровільною згодою та клопотанням ініціатором укладення угоди може виступити їх законний представник.

Законодавчо передбачено, що домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою ІНШОЇ ОСОБИ, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді) (ч. 1 ст. 469 КПК України).

У науковій літературі часто виникають дискусії з приводу того, хто може бути «іншою особою», зазначеною у ст. 469 КПК. У багатьох науковців така «інша особа» зазвичай асоціюється з медіатором [5, с. 823; 6, с. 12; 7, с. 90-92], а весь інститут примирення у кримінальному провадженні із процедурою медіації. Варто зазначити, що суттєві якісні зміни у цьому напрямку є. Оскільки Закону «Про медіацію» в Україні на даний час не має, однак відповідний законопроект від 19.05.2020 р. № 3504 15 липня 2020 року прийнятий Верховною Радою України у першому читанні [8], що є вкрай необхідним та доцільним.

Отже, розглянувши певні особливості ініціювання при укладенні угоди про примирення у кримінальному провадженні, проаналізувавши доктрину та судову практику, варто зазначити, що досягнення такої угоди між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) є дієвим компромісним способом вирішення правового спору. Поряд з цим, ефективним додатковим способом вирішення кримінально-правового конфлікту шляхом досягнення компромісу поряд з угодою про примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) безумовно може стати й процедура медіації з участю в ній професійних та спеціально підготовлених медіаторів за умови прийняття спеціального закону.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13 квітня 2012 року. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 р. № 13 «Про практику

здійснення судами кримінального провадження на підставі угод». URL : <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>.

3. Вирок Кременського районного суду Луганської області від 6 лютого 2013 р. у справі № 414/169/13-к (провадження № 1-кп/414/12/2013). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/SO9976>.

4. Постанова Верховного Суду України № 5-27к16 від 31.03.2016 року у справі за заявою заступника Генерального прокурора України про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 8 грудня 2015 року. URL : <https://sudpraktika.wordpress.com/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-286>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар / Відп. ред. : С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с.

6. Басиста І. В. Практичні проблеми укладення угод про примирення у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 11–19.

7. Саєнко Г. Ю. Провадження на підставі угод у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : НАВС. 2017. 243 с.

8. Проект Закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 № 3504. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ У ПЕРІОД ЗАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ДО СТВОРЕННЯ СРСР

Томков О. М.

*аспірант кафедри тактико-спеціальної підготовки
Академії Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

В різні часи на теренах теперішньої України існували нормативно-правові акти, в яких передбачилися норми та покарання за вчинення злочинних дій. Такими законодавчими актами були: Руська Правда, Судебники 1468, 1550 років, Статути 1529, 1566 і 1588 років, Права та установи Малоросії, «Соборне Уложення» 1649 року, Уложення про покарання карні і виправні 1845 року, Кримінальне уложення 1903, Кримінальні кодекси УРСР 1922, 1927 і 1960 рр., Кримінальний кодекс України 2001 року та ін. Здійснивши аналіз вказаних документів, можна